

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“**

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПРАВНИ НАУКИ“**

ИНДИРА САМИДИНОВНА ИЛИЯСОВА

**КОНСТИТУЦИОННОПРАВЕН СТАТУС И СВОБОДИ НА
ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ В РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление 3.6. Право,
докторска програма „Конституционно право“

Научен ръководител:
доц. д-р Емилия Сидерова

Варна, 2023 г.

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“**

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПРАВНИ НАУКИ“**

ИНДИРА САМИДИНОВНА ИЛИЯСОВА

**КОНСТИТУЦИОНЕН И ПРАВЕН СТАТУТ И СВОБОДИ НА
ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ В РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление 3.6. Право,
докторска програма „Конституционно право“

Научен ръководител:
доц. д-р Емилия Сидерова

Рецензенти:
проф. д-р Христина Балабанова
проф. д.н. Мария Нейкова Кънева

Варна, 2023 г.

Дисертационният труд е с обем от 178 страници и се състои от въведение, изложение в три глави, заключение, списък на използваната литература. Съдържанието на всяка глава е разделено на отделни параграфи, изводите са направени в края на всяка глава. Библиографията се състои списък с нормативни актове, списък на използваната литература, съдържащ 61 заглавия на руски и английски език и списък с интернет ресурси.

Дисертационният труд е обсъден от катедра "Правни науки" към Юридическия факултет на ВСУ "Черноризец Храбър" и насочен за защита пред научното жури, назначено със заповед на ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ в гр. Варна.

Защитата на дисертационния труд пред научно жури ще се състои на 30.03.2023 г. от 10:00 часа в заседателната зала на Ректората на ВСУ „Черноризец Храбър“.

Материалите по защитата са на разположение на всички заинтересовани лица в канцеларията на катедра „Правни науки“ в Юридическия факултет и на интернет страницата на университета.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на темата на изследването. В условията на пазарна икономика настъпват сериозни промени в политическия, социално-икономическия и духовния живот на Република Казахстан. Страната на настоящия етап е в процес на формиране на икономическа база, която специфично да координира нуждите и интересите на пазарните отношения. В тази посока страната се стреми да предприеме конкретни стъпки. Основната цел, която Казахстан си поставя днес, е да стане една от петдесетте най-развити страни с устойчиво икономическо развитие. Президентът на Република Казахстан, в своите послания до народа, също отбелязва нуждата от политика за стимулиране на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес, да се подкрепя работата на организациите за микрокредитиране, включително за сметка на държавни средства, които подпомагат стотици хиляди наши граждани да започнат собствен бизнес. В тази насока, необходимо е да се разработят мерки за увеличаване на достъпността на микрокредитирането и създаване на нови работни места за много казахстанци.

Развитият предприемачески сектор е основа на икономиката на всяка страна. В рамките на тази административна реформа следва да се намали административната тежест върху бизнеса и да се опрости разрешителната система, преди всичко лицензирането, сертифицирането, акредитацията. Световния опит показва, че устойчивото икономическо развитие е в резултат на активната роля на държавата, която се осъществява чрез системата за държавното икономическо регулиране.

Следователно по-нататъшното развитие на икономиката трябва да се осъществява чрез адекватно държавно регулиране на дейността на участниците на пазара, при спазване на конституционното право на свобода на предприемаческата дейност и предотвратяване на нелоялната конкуренция.

Наблюдава се липса на концептуално определена платформа за законодателна рамка, която да обоснове свободата на предприемачеството като един от елементите на конституционната и правната структура, както и определянето на нейното място в системата на правата и свободите на човека, признаването на конституционния характер на свободата на предприемачеството, определянето на нейното развитие и спецификата на регулирането и в други области на правото. Представянето на характера на свободата на предприемачеството като конституционна и правна категория е един от най-важните проблеми на успешното развитие на законодателството в тази посока.

В същото време, като се има предвид, че досега няма цялостно изследване, конкретно и научно определящо конституционните и правни основи на предприемаческата дейност в Република Казахстан, предложената

работа е с подчертан актуален характер.

Наличието на ясни научни и практически подходи за формиране на предприемаческа дейност в Република Казахстан, нейните конституционни и правни основи ще ускори влизането на страната сред икономически развитите страни. В същото време въпросите за ограничаване на свободата на предприемачеството, специфичното създаване на основите на държавното регулиране в тази посока, защитата на конституционните права на субектите на свободата на предприемачеството са важни не само от теоретична гледна точка, но и от практическа.

По този начин уместността на изследването се доказва с наличието на норми в конституцията с, по-скоро, кратко съдържание. Това налага необходимостта от разширяване на съдържанието на диспозицията на нормата в Конституцията и допълването с нови конституционни текстове, свързани с икономиката и търговското право.

Степен на научно проучване на темата на изследването. Конституционният и правен характер на основите на свободата на предприемачеството в Република Казахстан, механизмите за нейното прилагане все още не са проучени. Като цяло правните основи на предприемачеството са описани в областта на гражданското и аграрното право. Сред основните изследвания в тази посока може да се отнесе докторската дисертация на И. В. Амирханова "Гражданска и правна защита на интересите на предприемачите" (2005). В тази работа научно са дефинирани понятията за гражданските и правните гаранции за законните интереси на предприемачите, мерките за тях, определени са правните основи на ефективното развитие на предприемачеството, правото на субективност на участниците в предприемаческите отношения, както и задължителните правни мерки за гарантиране интересите на предприемачите. Тази тема обаче стои встрани от конституционната гледна точка на настоящото изследване.

Обект на изследователската работа. Обект на изследване на работата са обществените отношения, произтичащи от конституционноправното регулиране на свободата на предприемачеството и правната защита на конституционните права и свободи на субектите в областта на предприемаческата дейност.

Предмет на изследователската работа. Предметът на изследователската работа от правна гледна точка е конституционноправният характер на свободата на предприемачеството и обществените отношения, които възникват в областта на конституционната уредба на предприемаческата дейност.

Целта на дисертационното изследване е цялостно научно и практическо проучване на конституционноправният статус и свободата на предприемачеството.

В тясна връзка с тази цел в хода на работата бяха поставени следните задачи:

- провеждане на исторически, правен и сравнителен правен анализ на формирането и развитието на конституционното право за осигуряване на свобода в системата на предприемаческата дейност;

- проучване на конституционноправния статус и научното определяне на свободата на предприемаческата дейност в системата на правните науки;

- определяне на основния конституционен принцип "свобода на предприемаческата дейност";

- изследване на международните правни основи и механизми за защита на правата и свободите на стопанските субекти в системите на конституционното право и международното право за правата на човека - сравнителен анализ на особеностите на защитата на конституционните свободи и правата на стопанските субекти в чужди държави;

- защита на правата и свободите на стопанските субекти в Република Казахстан: анализ и оценка на националните доклади;

- законово постановяване на ограничения на свободата на предприемаческата дейност;

- сравнителноправен анализ на конституционноправния статус на правата и свободите на стопанските субекти в националното законодателство на Република Казахстан и националните законодателства на чужди държави;

- конституционни и правни аспекти на подобряването на националното законодателство на Република Казахстан за осигуряване на правата и свободите на стопанските субекти.

Методология на изследването. При написването на дисертационната си работа авторът се е стремил да анализира и използва всички теоретични трудове, свързани със сферата на свободата на предприемаческата дейност.

В изследователската работа се ръководи от система от общи и специални когнитивни научни методи, общи за социалните и хуманитарните науки: анализ, синтез, диалектически, сравнително-правен анализ, функционален анализ, систематизация, синтез, статистика и др.

Нормативна база на изследователската работа. Основната регулаторна рамка на работата включва Конституцията на Република Казахстан, законодателството в областта на предприемачеството в Република Казахстан, укази на президента на Република Казахстан, постановления на правителството на Република Казахстан, свързани с тази област, актове на министерствата на Република Казахстан и др., както и международни договори и закони на страните от ОНД, свързани с предприемаческата дейност.

Научната новост на изследователската работа. В дисертационната работа за първи път всеобхватно се изследва естеството на свободата на предприемаческата дейност в Република Казахстан като обект на правно регулиране и като конституционен и правен принцип, основите на конституционноправното регулиране на предприемаческата дейност, мястото на правото на предприемаческа дейност в системата на правата и свободите на човека. Научно се анализира конституционния и правния статус на предприемача, особено организационните и правните форми на пряко

упражняване на свободата на предприемаческата дейност, конституционните и правните основи на ограничаването на свободата на предприемаческата дейност, особеностите на защитата на конституционните права.

Основни изводи, представени за защита: Основните изводи, препоръчани за защита в дисертационния труд, включват:

Предприемаческата дейност е специален вид икономическа дейност на стопански субекти (физически и юридически лица, както и държавни предприятия), която се осъществява чрез обмен на стоки и пари, предоставяне на услуги, отдаване под наем и получаване на наем между предприемачи и потребители, за да се реализира печалба за предприемачите и да се отговори на търсенето от страна на потребителите.

Свободата на предприемаческата дейност е принцип с общ правен характер, който е залегнал в Конституцията и се характеризира като конституционен и правен принцип за някои отрасли на правото и пряко изпълняващ няколко правни функции (защитни, регулаторни, реализиращи, интегративни и др.) за правно регулиране в областта на предприемаческата дейност.

Конституционните и правни основи за защита, осигуряване и правно регулиране на правата и свободите на стопанските субекти се осъществява с помощта на набор от методи, начини и формули от правната уредба. Това означава, че този конституционен принцип "свобода на предприемаческата дейност" регулира, защитава, а също така пряко се предоставя като конституционна и правна основа за основните раздели на правото и законодателната система в областта на предприемаческата дейност чрез консолидиране на специални правни норми ("Забрана на определени категории лица да се занимават с предприемаческа дейност"; "Ограничения, специално свързани с изпълнението на официални функции или пребиваване на служба или осъществяване на служебна дейност").

Проведеният научен и практически анализ на въпросите на конституционноправната основа на защитата на правата на собственост на предприемачите конкретно доказва, че Конституцията на Република Казахстан установява норми, които предвиждат отделна правна защита за тези права. Тук обаче трябва да се отбележи, че в страната са налични данни за незаконни действия на някои лица с признаци на силово заграбване. Това показва, че има проблеми при взаимодействието и използването на системата от проверки и баланси между държавната власт и съдебната система. Конституционният съд, наскоро включен като държавен орган в Конституцията на Република Казахстан, дава надежда, че в бъдеще ще има независима от властта съдебна система и справедлива конституционноправна защита на правата на собственост на предприемачите.

Правното ограничаване на свободата на предприемаческата дейност се извършва с цел спазване на демократичните изисквания, свързани с гарантирането на конституционния ред, правата и свободите на човека, методите за временна забрана на свободите на предприемачеството в областта на икономическата дейност на физическите и юридическите лица.

Проблемните аспекти на защитата на правата на предприемачите съгласно законодателството на Република Казахстан могат да бъдат разграничени в три групи. Първата група - аспекти на защитата на правата на предприемачите от общ характер. Те са залегнали в нормите на Конституцията на Република Казахстан. Втората група са правните аспекти на защитата на правата на предприемачите от основен характер. Тези аспекти са отразени в нормите на процесуалните кодекси. Третата група - специални аспекти на защитата на правата на предприемачите. Тук под специални аспекти се разбира набор от специални организации, които защитават правата на човека, включително правата на предприемачите.

Балансът на интересите на потребителите, стопанските субекти и държавата не се спазва напълно от някои стопански субекти. Това води до извода, че подобряването на тази ситуация зависи от почтеността и правната култура на стопанските субекти, от прякото и ефективно държавноправно регулиране, както и от бдителността и взыскателността на потребителите.

Теоретично и практическо значение на изследователската работа. Основните резултати от изследователската работа са теоретична основа за по-задълбочено проучване на изследванията в областта на свободата на предприемачеството в Република Казахстан. То ще обогати идеите за подобряване на конституционноправните основи за упражняване на свободата на предприемаческа дейност в страната.

Резултатите и заключенията от дисертационния труд могат да бъдат използвани при провеждане на лекции и практически занятия по дисциплини в областта на правото във висшите учебни заведения.

Научните резултати и заключенията от работата са представяни на международни и републикански конференции.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структура на дисертационната работа. Структурата на дисертацията се определя от нейната цел, предмет и задачите на изследването. Дисертационната изследователска работа по структура и обхват се състои от увод, 3 глави, заключение и списък с използваната литература.

В първата глава на дисертационния труд е определен конституционноправният статус и правната същност на свободата на предприемаческата дейност.

Втората глава анализира вътрешната и чуждестранната система от действия за защита на правата и свободите на стопанските субекти.

Третата глава разглежда националното законодателство за осигуряване на конституционноправният статус и свободи на стопанските субекти с цел правно усъвършенстване.

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В увода е обоснована актуалността на темата на изследването; формулирани са предметът, целите и задачите, методите на изследване; разкрита е научната новост и практическото значение на получените резултати; представени са данни за апробация на резултатите от дисертацията, прекия принос на докторанта за тяхното получаване и структурата на изследването; формулирани са основните положения и заключения, които са представени за защита.

Глава 1 "ОПРЕДЕЛЯНЕ НА КОНСТИТУЦИОННОПРАВНИЯ СТАТУС И СВОБОДАТА НА СТОПАНСКАТА ДЕЙНОСТ" се състои от три параграфа, в които правата на човека и тяхното осигуряване се изследват като основна и важна цел, и са неин основен резултат. По време на проучването беше идентифициран общ въпрос (националното законодателство, включително нормите на Конституцията), идентифициран е основен въпрос (в рамките на секторните закони) и са идентифицирани специални въпроси в резултат на кратък анализ на дейността на съответния упълномощен държавен орган и омбудсмана. В тази връзка са разработени предложения (комплексни, институционални механизми) за осигуряване и защита на няколко предприемачески свободи.

Определена е система от негативни явления и действия, които възпрепятстват реализирането на предприемаческата свобода, дадени са подходящи препоръки за тяхното предотвратяване. Като специален въпрос на темата на настоящото изследване бяха формулирани някои конкретни предложения относно дейността на упълномощени, правоприлагащи и съдебни органи, които осигуряват свободата на предприемачеството. Това от своя страна ще позволи разработването на механизми за цялостно решаване на проблемите в тази посока.

В параграф 1.1. "Формиране и развитие на конституционното право за осигуряване на статус и свобода в системата на предприемаческата дейност: исторически, правен и сравнителен правен анализ"

В този раздел е направен историко-правен и сравнителноправен анализ на формирането и развитието на конституционното право за осигуряване на свобода в предприемаческата дейност. При анализиране на текстовете на Конституцията на Съединените американски щати, на Френската конституция, на Германската конституция се установява, че не са залегнали термините "предприемачество" и "бизнес". С по-близко до тяхното съдържание са термините "търговия", "внос" и "износ". Тогава поставя въпроса защо термините "предприемачество" и "бизнес" не се използват?

Отговорите са , че тези термини са синоними, но понякога имат различно терминологично значение. По това време на приемането им такива понятия "предприемачество" и "бизнес" не се използват. Трябва да се подчертае, че принципите и нормите, регулиращи правоотношенията в областта на предприемаческата дейност, съществуват конкретно в системата на органичните закони.

В член 19 от Конституцията на Република България се съдържат изрични текстове, според които "(1) Икономиката на Република България се основава на свободна стопанска инициатива. (2) Законът създава и гарантира на всички граждани и юридически лица еднакви правни условия за стопанска дейност, предотвратявайки злоупотреби, свързани с монополизъм, нелоялна конкуренция и защитавайки потребителя. (3) Инвестициите и стопанската дейност на български и чуждестранни граждани и юридически лица са защитени от закона. (4) Законът създава условия за коопериране и други форми на сдружаване на граждани и юридически лица за постигане на икономически и социален прогрес".

Българската конституционна норма ясно и изрично изяснява, че основен принцип на икономическата система е „свободната стопанска инициатива“. Това дава основание за твърдението, че принципите, регулиращи правните отношения в областта на предприемаческата дейност имат конституционната същност.

Проведеният научно-аналитичен преглед на отделните норми на конституциите на някои страни точно изяснява и разграничава следните важни факти и аргументи от изследването. Първо, повечето от нормите в Конституцията на САЩ и във френската конституция имат историческо и правно формиране и развитие повече от 200 години, а Конституцията на Германия повече от 70 години. Второ, трябва да се отбележи, че Конституцията на България и Конституцията на Република Казахстан имат еднакво историческо и правно сходство на формиране и развитие. След Първата и Втората световна война всяка от тези държави имаше своя конституция. България като бивша социалистическа страна имаше свой основен закон. СССР имаше Конституция на КазССР. След като придобиха независимост, тези републики изрично приеха нови демократични основни закони – конституции.

В съветско време понятието "предприемачество" на практика беше изключено от икономическия речник и се възприемаше негативно. Днес не можем, както в миналото, да избегнем думата "предприемачество". Развитието на пазарната икономика е свързано с развитието на дейности в областта на предприемачеството, което в момента включва формирането на стопанска дейност и обучението на предприемачите. Решаването на този проблем не е лесно, тъй като е свързано с преодоляване на сериозни трудности и психологически бариери в областта на предприемачеството. Различните реформи в областта на предприемачеството, които сега се провеждат в Република Казахстан, отварят нови перспективи за развитие. Може категорично да се каже, че социално-икономическото значение на предприемачеството се увеличава поради факта, че то дава гъвкавост на пазарната икономика, допринася за привличането на финансови и производствени ресурси на населението; има антитръстов потенциал; създава предпоставки за пробив в редица области на научно-техническия прогрес; до голяма степен решава проблемите на заетостта и други социални проблеми на пазарната икономика.

Параграф 1 от член 1 от Конституцията на Република Казахстан гласи, че най-висшите ценности са човек, човекът, неговият живот, права и свободи. Това означава, че конституционната норма, започвайки от общото и преминавайки към частното, определя живота и жизнената дейност на човека и на всички граждани като най-висша ценност. Жизнената дейност на човечеството е съвкупност от начини за съвместното му съществуване, които са предназначени да задоволят всички нужди (биологични, потребителски и др.) на хората.

Предприемаческата дейност е специален вид икономическа дейност на стопанските субекти (физически лица, юридически лица и държавни предприятия), която се осъществява чрез обмен на стоки и пари, предоставяне на услуги, отдаване под наем и получаване на наем между предприемачи и потребители, за да се реализира печалба за предприемачите и да се задоволи търсенето на потребителите.

Свободата на предприемаческата дейност е едно от конституционните права и свободи, залегнали в Република Казахстан. Възползвайки се от това право, всеки може да се занимава с предприемаческа дейност, въз основа на това право. Правото на свободно упражняване на предприемаческа дейност е едно от правата на човека в икономическата и социалната сфера и представлява конституционната и правна основа на всички действия на предприемача като субект на правни отношения (граждански, трудови, финансови правоотношения). Свободата на предприемаческата дейност, както и другите конституционни права и свободи, също действа в рамките на конституционните идеали и принципи и може да бъде ограничена само в случаите и дотолкова, доколкото това е предвидено в Конституцията.

На настоящия етап е необходимо да се приложат много мерки от страна на държавата, насочени към пълното реализиране на свободата на предприемаческата дейност в страната. Първо, необходимо е да се създаде система на специален държавен орган, насочена към реалното упражняване на свободата на предприемаческата дейност, с което се даде координация и подкрепа на предприемаческата дейност. На второ място, е необходимо да се систематизира законодателството в сферата на предприемаческата дейност, да се разработят мерки за формиране на кодификационно законодателство.

Параграф 1.2 "Проучване на конституционноправният статус и определяне на свободата на предприемаческата дейност в системата на правните науки"

В раздел 1.2 от дисертационната работа е направен опит да се проучи подробно конституционноправният статус и да се даде научно и правно определение на свободата на предприемаческата дейност в системата на правните науки.

Понятието предприемачество е сложно понятие, както се вижда от посочените по-горе характеристики. Затова световните икономисти, както учени, така и юристи, политолози и т.н. са се стремили да дадат основно

определение за това. Казахският юрист К. Битемиров в своя труд "Правни основи и начини за развитие на предприемаческата дейност в Република Казахстан", във връзка с представянето на концепцията за предприемаческа дейност в проучване, наречено "предприемаческа дейност", стига до извода, че: "Развитието на концепцията за предприемаческа дейност преминава през няколко етапа, и в крайна сметка е отразена в новоприетия Граждански кодекс на Република Казахстан. В тази работа концепцията за предприемачество се разкрива чрез концепцията за икономическа дейност, както и следните характеристики, характерни за предприемачеството, а именно: доброволни изисквания, желание за печалба, обслужване за тази цел, независимост и зависимост и т. н. В същото време се обръща специално внимание на директната икономическа независимост на предприемачите. А независимостта зависи от техните имуществени характеристики, т.е. от частната собственост или собствената имуществена отговорност, от собственото им име и саморегулиране. Появата на зависимост от сферата на предприемаческата дейност зависи от субективни и обективни фактори". Във връзка с представянето на концепцията за предприемаческа дейност руските учени имат много изследвания. В. С. Белих определя научно предприемаческата дейност по следния начин: "Предприемаческата дейност е вид икономическа дейност на индивидите, техните сдружения за производство, разпределение, преразпределение и потребление на материални блага в рамките на стоково - паричния обмен, чиято предпоставка е притежаването, използването и разпореждането с тези стоки за задоволяване на техните собствени и чужди материални (финансови) и духовни нужди".

Предприемаческата дейност обаче се отличава от другите видове икономическа дейност по специфични само за нея признаци. Изборът им включва разкриване на семантиката на разглеждания термин, анализ на съществуващите теоретични възгледи за предприемаческата дейност, нейния нормативен модел. В същото време трябва да се има предвид, че категорията предприемаческата дейност (предприемачество) се разглежда в различни аспекти: организационен, икономически, правен, психологически и др."¹. Самото това определение показва, че предприемаческата дейност може да се разглежда в различни аспекти. Това води до следното: "предприемаческата дейност не се свежда до прост набор от действия, а се състои от свързани и последователни предприемачески дейности (действия), постъпки, насочени към една цел. Основната цел на предприемаческата дейност (активност) е производството и предлагането на пазара на такъв продукт, за който има търсене и който носи печалба."². Американският учен, професор Роберт Хизрич, разбира предприемачеството по следния начин: "Предприемачеството е процес на създаване на нещо ново, което има стойност, а предприемачът е човек, който отделя цялото необходимо време и

¹ Белих В.С. Предпринимательское право в системе права России // Правоведение. 2001. - №1. -С.129-132

² Бусыгин А.В. Предпринимательство. Основной курс: Учебник для вузов. - М.: ИНФРА-М, 1997. - 418 с

усилия за това, поема целия финансов, психологически и социален риск, получавайки пари като награда и удовлетворение от постигнатото"³. Друг учен Алън Хоскинг, фокусирайки се главно върху разбирането на индивидуалния предприемач, се стреми да го дефинира по следния начин: "Индивидуалният предприемач е лице, което ръководи бизнес за своя сметка, лично се занимава с управлението на бизнеса и носи лична отговорност за осигуряване на необходимите средства, взема решения самостоятелно. Неговата награда е печалбата, получена в резултат на предприемаческа дейност и чувството на удовлетворение, което изпитва от практикуването на свободно предприемачество. Но заедно с това той трябва да поеме целия риск от загуби в случай на фалит на предприятието си"⁴. Руският учен, занимаваща се с този въпрос, Т. В. Кашанина определя "предприемачеството като активна дейност, основана на лична мотивация, отговорност, риск и иновация на стопанските субекти"⁵. Ученият икономист А. В. Бусыгин обяснява: "предприемачеството е специален вид икономическа дейност, тоест предприемачеството е целенасочена дейност, основана на идеята за иновация, отговорност, лична дейност"⁶. Като че ли сред учените икономисти се формират различни възгледи. От друга страна, се наблюдава стремеж се да даде пълна дефиниция на предприемачеството. Тук е необходимо да се спрем на дефинициите, свързани с предприемачеството, изложени в друга научна литература. М. Г. Лапуста "предприемачеството е свободно икономическо управление в различни области на дейност (с изключение на забранените от законодателни актове), осъществявано от субекти на пазарните отношения, с цел задоволяване на нуждите на конкретни потребители и на обществото от стоки (строителство, услуги) и за получаване на печалба (доход), необходима за самостоятелно развитие на собствения бизнес (предприятие) и осигуряване на финансови задължения към бюджетите и други стопански субекти"⁷, поспециално той отбелязва, че развитието на предприемачеството на практика е една от приоритетните области. Но пък В. Я. Горфинкел, Г. Б. Полски и В. А. Швандар разбират, че "предприемачеството се основава на взаимна изгода, свързана с предоставянето на услуги, продажбата и придобиването на физически лица, предприятия и институции"⁸. Според В. Ровни, занимаващ се с гражданската и правната природа на предприемачеството: "необходимо е да се определят основните характеристики на предприемачеството, като се признае достатъчна законодателна характеристика"⁹.

Ако се анализират гледните точки, свързани с дефиницията на предприемачеството над икономическия, правния и психологическия

³ Бусыгин А.В. Предпринимательство. Основной курс: Учебник для вузов. - М.: ИНФРА-М, 1997. - 418 с

⁴ Хоскинг А. Курс предпринимательства. - М., 1993. -364 с.

⁵ Кашанина Т.В. Предпринимательство (правовые основы). - М.: Юрид. лит., 1994. -252 с.

⁶ Бусыгин А.В. Предпринимательство. Основной курс: Учебник для вузов. - М.: ИНФРА-М, 1997. - 418 с.

⁷ Предпринимательство: Учебник/ Под ред. М.Г. Лапусты. - М.: ИНФРА-М, 2001. -326 с.

⁸ Предпринимательство: Учебник для вузов/Под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, проф. Г.Б. Поляка, проф. В.А. Швандара. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. - 325 с.

⁹ Ровный В.В. Гражданско-правовая природа предпринимательства. - Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, - 1996. - 367 с.

характер, тогава не е трудно да се разбере, че повечето дефиниции като цяло обхващат едно направление. Обобщението е, че предложението на автора по този въпрос ще бъде направено в края на раздела.

В заключение трябва да се отбележи, че свободата на предприемаческата дейност принадлежи към системата от най-важните икономически права в Република Казахстан. Предприемаческата дейност е съвкупност от универсална концепция, състояща се от проявата на икономически, социални и правни явления. Свободата на предприемаческата дейност е критерий за конституционна възможност, насочена към осигуряване на възможности на физическо и юридическо лице в областта на икономическата дейност, основана на печалба, насочена към решаване на определени социални проблеми пред обществото, основаща се на социална отговорност, която е в основата на задоволяване на икономическите интереси. Свободата на предприемаческата дейност също така е и проява на права и свободи, насочени към задоволяване на творческите възможности на индивида, в които се реализират творческите възможности на индивида, основани на конкуренцията от икономическа гледна точка, и свободата в творческата сфера.

В параграф 1.3. "Определение на конституционноправни принцип "свобода на предприемаческата дейност"

В раздел 1.3 от дисертационната работа се разкрива същността на свободата на предприемаческата дейност като основен конституционен и правен принцип.

Правният принцип е началото на нормативен правен акт, който характеризира закономерността, залегнала в обществения живот и неговото съдържание, успешно изразено в закона. Правилата имат няколко характеристики, присъщи на тях, поставят ги наравно с други системни фактори, тоест те се проявяват както като метод и предмет на правно регулиране на обществените отношения, така и на ниво правни презумпции.

Специално внимание е отделено на чл. 12 от Конституцията на Република Казахстан. Според този текст в Република Казахстан правата и свободите на човека се признават и гарантират в съответствие с Конституцията. Наред с това правата и свободите на човека принадлежат на всеки от раждането, признават се за абсолютни, неотменими, в зависимост от това се определя съдържанието и прилагането на закони и други регулаторни правни актове..

Като се има предвид, че правната норма е конкретно правна разпореждане, то тя участва пряко в регулирането на обществените отношения и принципите изпълняват функциите на регулиране. Свободата на стопанската дейност е универсален принцип на конституционното право. В правната уредба на отношенията в областта на предприемаческата дейност се съчетават няколко независими принципа (например принципа на свободата, принципа на свободата на договаряне, принципа на свободата на

конкуренцията и др.)¹⁰.

Принципът на свобода на предприемачеството е залегнал в Конституцията на редица страни (Испания, Италия и др.). Свободата на предприемачество във Франция е изразена в решение на Конституционния съвет като принцип от конституционно значение. В Основния закон на Германия не се посочва изрично, че е гарантирано свободното упражняване на предприемаческа дейност, но това е залегнало в отделни разпоредби на основния закон¹¹. Следва да се отбележи, че предприемаческата дейност в много държави е неразделна част от пазарната икономика. Следователно, дори да няма конституционна уредба на предприемаческата дейност в някои западни държави, това не може да се възприеме като празнота в отношенията на правно регулиране. В момента конституцията обръща специално внимание на политическите и социално-икономическите права и свободи на гражданите. Освен това съдебната практика играе ключова роля в научното формиране на свободата на частния бизнес.

По този начин свободата на предприемаческата дейност е принцип от общ правен характер, който характеризира същността и правната природа като конституционноправен принцип, а от друга страна, пряко изпълняващ няколко функции (регулаторни, интегративни и др.) за правно регулиране в областта на предприемаческата дейност.

Глава 2 "ВЪТРЕШНА И ЧУЖДЕСТРАННА СИСТЕМА НА ДЕЙСТВИЕ ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА И СВОБОДИТЕ НА СУБЕКТИТЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ"

Тук се анализират теоретичните основи на държавното регулиране на процесите на реформа на чуждестранна и недържавна система от действия за защита на правата и свободите на стопанските субекти. Съдържа четири параграфа:

Параграф 2.1. "Механизми за защита на свободите на стопанските субекти в системата на националното законодателство на Република Казахстан и чуждестранното право".

Разгледани са механизмите за защита на свободите на стопанските субекти в системите на националното законодателство на Република Казахстан и чуждестранното право.

Формирането на система от пазарни икономически отношения е целта и същността на реформите, извършвани в Република Казахстан, както и в други постсоциалистически страни. Опитът на световната пазарна икономика показва, че съвременните пазарни отношения във всяка страна се регулират от националното законодателство, както и от международните правни актове.

На настоящия етап свободата на предприемаческата дейност е залегнала в Конституцията на Република Казахстан като общ правен, междусекторен и секторен принцип.

¹⁰Теория государства и права: Учебник / Отв.ред. В.М. Корельский, В.Д. Перевалов. - М., - 1999. – 546 с.

¹¹ Гаджиев Г.А. Защита основных экономических права и свобод предпринимателей за рубежом и в Российской Федерации (опыт сравнительного исследования).- М., 1995. –350 с

Първо, свободата на предприемаческата дейност е общ правен принцип, залегнал в параграф 4 на член 26 (всеки има право на свобода на предприемаческата дейност, свободно използване на имуществото си за всяка законна стопанска дейност).

Второ, свободата на предприемаческата дейност като правен междусекторен принцип е пряко отразена в конституционното право и в международното право (принципът на зачитане на правата на човека).

Трето, този принцип е залегнал в секторите на националното (предприемаческо право) и международното право (международно предприемаческо право).

Ето защо е много важно да се консолидира концепцията за свобода на предприемаческата дейност на конституционноправно ниво. Това директно ще позволи да се подчертае свободата на предприемачеството като един канал за правата на човека и ще се превърне в механизъм за отразяване на груби нарушения в областта на предприемаческата дейност.

В условията на пазарна икономика държавно-правното регулиране на икономиката е система от правни мерки от законодателен, изпълнителен, контролен и съдебен характер, извършвани от държавни органи, държавни предприятия (субекти на държавното предприемачество), стопански субекти (субекти на частното предприемачество) и обществени организации (например Националната камара на Република Казахстан) с цел стабилизиране и адаптиране на съществуващата социално-икономическа система към глобалните променящи се условия, включваща в себе си комплекс от различни и взаимосвързани икономически регулатори.

Сега конституционноправния статус на предприемаческата дейност остава един от актуалните въпроси, които все още не са намерили пълно научно и практическо решение. Днес на всички е известно, че предприемаческата дейност в областта на държавната икономика заема достойно място и ниво. Развитието на предприемачеството в Казахстан се проявява като ядро на провежданите икономически реформи. Един от начините за преход към пазарна икономика е създаването, развитието на производствени структури, работещи в различни области в структурата на публичното и частното предприемачество, които имат значителна степен на конкуренция с предприятията.

Според автора, свободата на предприемаческата дейност е правната възможност на физическите и юридическите лица, използвайки техните социално-икономически права на свобода на труда и свободата на избор на дейност, да извършват инициативна независима дейност. Авторът изразява убедеността си, че свободата на предприемаческата дейност е необходимо условие за формирането и развитието на пазарната икономика.

В търговския кодекс на Република Казахстан се определят правните, икономическите и социалните условия и гаранции, осигуряващи свободата на предприемачеството в Република Казахстан, а също така се регулират обществените отношения, възникващи във връзка с взаимодействието на стопанските субекти и държавата, включително държавното регулиране и

подкрепа на предприемачеството.

В момента Република Казахстан преминава през нови етапи на икономическо развитие. Причината за това е използването и развитието на иновативни технологии, интересът на населението към бизнеса, работата за стимулиране на инвестициите от чужбина.

Параграф 2.2. „Механизми за защита на свободите на стопанските субекти на Република Казахстан в системата на ООН“.

По общо определение съвременните международни организации са асоциации от междудържавен и недържавен характер. Съществуват проблеми на организацията и координацията на механизмите за защита на всички права и свободи на стопанските субекти в системата на международните организации на междудържавно ниво. Особено споменатият проблем ясно се проявява във взаимодействието на международни организации от междудържавен и недържавен характер и сред държавите с правозащитни организации в тяхната страна.

Разгледани са научните и практически въпроси на конституционната и правната основа за защита на правата на собственост на предприемачите в Република Казахстан. Основните функции, които характеризират правната природа и социалната същност на правото са регулаторна, защитна и оценъчна функция.

Авторитетът и върховенството на предприемаческата дейност, и принципите на пряко въздействие са посочени в Конституцията на Република Казахстан. За пълното прилагане на конституционното право на стопанска дейност е необходимо да се осигури баланс на обществените и частните интереси за защита на правата на предприемачите, да се вземе решение от страна на всички субекти на Република Казахстан за прилагане на конституционните основи на икономическата система в процеса на функциониране на гражданското общество. Очевидно е, че в съответствие с Конституцията на Република Казахстан вредите, причинени от държавните органи и техните незаконни действия, се компенсират.

Въпреки правото на физически лица, включително предприемачи, да получават обезщетение от държавата, механизмът за упражняване на това право не е достатъчно правно защитен. Особеното внимание, което се обръща на отношенията по обезщетяване на вреди на предприемачите, се обяснява с факта, че проблемът с отговорността на държавата е най-остър по отношение на предприемачите. Тук е мястото да се отбележи, че в съответните норми предприемачите не се открояват като специална категория потърпевши¹². Отделянето на предприемача в отделна категория не е правно необходимо, тъй като предприемачът обикновено се приравнява на физическо лице. Тази норма се използва широко в съдебната практика и по принцип е приложима и ефективна, и в този случай тя наистина се явява

¹² Турицын А.В. Противоправность как условие деликтной ответственности государства за вред, причиненный предпринимателям // Общество и право 2009. № 1.

като правна защита на имуществото на предприемача¹³.

Конституцията е призвана да формира такава система на организация на държавната власт, която ясно да осигурява най-благоприятните условия за ефективното функциониране на икономиката, да създава възможности и механизми за вземане на ефективни решения на всички нива, да се съсредоточава върху стратегическите интереси.

Конституционното уреждане на основите на политическата система в страните създава конституционноправна рамка за ефективното функциониране на икономическите процеси и определя възможността за осъществяване на отношенията на собственост и провеждане на парична и финансова политика.

Политическите права на човека и гражданина, залегнали на конституционно ниво, формират основата за икономическите права и свободи, защитавайки ги от произвола на някои длъжностни лица. Социалните права, отразени в конституционните норми, са резултат и следствие от максималното прилагане на икономическите права на индивида, те са основния резултат от постигането на определено ниво на икономическо развитие от обществото¹⁴.

Конституциите на всички чужди държави в една или друга степен разглеждат икономическите въпроси, защото основна цел на всяка държава е да осигури икономическото си развитие. Икономиката е стопанска дейност и е съвкупност от обществени отношения, които се развиват в системата на производство, разпределението, обmena и потреблението. В развитите страни преобладава подходът към частната собственост, но държавата си запазва правото да го ограничава в интерес на икономическия обществен ред, като извършва намеса в сферата на частната собственост въз основа на изискванията на общото благо.

Чуждестранните конституции, в това число българската конституция, предвиждат възможността за отчуждаване на собственост, като установяват, че отчуждението трябва да се извършва само по закон, за целите на общото благо, а размерът на обезщетението трябва да бъде равностойно определен, т.е. по пазарни цени. Освен това много конституции установяват, че обезщетението за национализирано имущество трябва да бъде предварително.

Така в Конституцията на Япония е записано, че правото на собственост не трябва да се нарушава; частната собственост може да се използва в обществен интерес срещу справедливо обезщетение (член 29). Всеки може, по реда на закона, да поиска от държавата или органите на местното самоуправление обезщетение, в случай, че вредата му е причинена от незаконни действия на публичен служител (член 17).

Германската конституция изрично съдържа следните разпоредби: принудителното отчуждаване на собственост е законно разрешено само за

¹³ Енгибарян Р.В. Цивилизационно-национална принадлежност и гражданство - определяющие критерии формирования человека и его поведения(доклад) // Право и управление. XXI век. 2011. № 4

¹⁴ Мау В. Экономическая реформа: сквозь призму конституции и политики. — М.: Ad Marginem. 1999

обществено благо. То може да бъде извършено само по закон или въз основа на закон, уреждащ вида и размера на обезщетението. Обезщетението трябва да се определя справедливо, като се вземат предвид общите интереси и интереси на страните. В случай на спорове относно размера на обезщетението, то може да се установи по общ съдебен ред (член 14).

Конституцията на Италия определя, че в предвидените от закона случаи частната собственост може да бъде отчуждена в обществен интерес, при условие че се заплати обезщетение за вреди (член 42).

Конституцията на Испания установява, че никой не може да бъде лишен от собственост и правата върху нея, освен в случаите, оправдани от обществена полза или социални интереси в съответствие с разпоредбите на закона (член 33). От съдържанието и целта на нормата става ясно, че се прилага разрешителният тип правна уредба.

Интересно тълкуване на защитата на правото на собственост съдържа Конституцията на Гърция. Така, ал. 2 на чл. 17 предвижда, че никой не може да бъде лишен от собствеността си, освен въз основа на обществена полза, надлежно доказана, в случаите и при спазване на процедурата, установена със закон, и винаги с предварително пълно обезщетение. Освен това се посочва, че размерът на обезщетението се определя от съдилищата по граждански дела; до заплащане на определеното обезщетение всички права на собственика остават в сила и не се допуска изземване на неговото имущество.

За да се увеличи ролята и значението на конституционноправни фактор за развитието на пазарната икономика в Казахстан, изглежда целесъобразно да се допълни Конституцията с норми, които разширяват конституционната и правната рамка (граница) на основните икономически права на субектите на стопанска дейност, по-специално, би било възможно да се промени текстът на чл.61, ал. 2, като се включи разпоредбата, че Парламентът установява основните принципи и норми относно режима на собственост, вещните права и гражданските и търговските задължения. Това е необходимо за утвърждаване в Република Казахстан на конституционните, либерално-демократични ценности на пазарната икономика с цел формиране на нови институции на гражданското общество, ефективно частно предприемачество, на базата на които е възможно по-нататъшното демократично развитие на Казахстан.

На сайта на ООН е публикуван националният доклад на Република Казахстан, представен в съответствие с параграф 5 от приложението към резолюция 16/21 на Съвета по правата на човека. От представената информация става ясно, че нашата страна активно предоставя национални доклади за правата на човека и се опитва да подобри тяхната защита. Това доказва, че страната ни вече има система за защита на правата на човека, особено бизнес омбудсманът, който защитава правата на стопанските субекти и действа пряко.

Детайно е изследван доклада "Работната група за универсален периодичен преглед". В него е отразена оценка на чуждите държави за

напредъка на Казахстан за по-нататъшно засилване на защитата на икономическите, социалните и културните права. Направено е следното заключение: Научно-практическият анализ на механизмите за защита на свободите на стопанските субекти на Република Казахстан в системата на ООН доказва, че Република Казахстан се стреми да подобри механизма си за защита на свободите на предприемачите. Конституционният съд, наскоро одобрен в Конституцията на Република Казахстан, дава надежда, че в бъдеще ще има независима съдебна система и справедлива конституционна и правна защита на правата на собственост на предприемачите.

Параграф 2.3. "Особености на защитата на конституционните свободи и права на стопанските субекти в Република Казахстан "

Предприемачеството играе важна роля в развитието на икономиката на всяка страна и благосъстоянието на целия народ зависи от това доколко рационално е такова правно регулиране на предприемаческата дейност в държавата. Законодателството на Република Казахстан по отношение на регулирането на предприемаческата дейност е в постоянна динамика, тъй като самият живот се развива динамично, появяват се все повече и повече видове предприемаческа дейност. Основната задача на съвременното право е да бъде в съответствие с изискванията на днешния ден.

Днес Република Казахстан преживява нов кръг на развитие на своята икономика. Навсякъде се внедряват важни иновативни технологии, привлича се чуждестранен капитал, нараства интересът на населението към частния бизнес като начин за борба с безработицата. Това право е залегнало в чл. 26, ал. 4 от Конституцията на Република Казахстан и гласи: "Всеки има право на свобода на предприемаческа дейност, свободно използване на имуществото си за всякаква законна стопанска дейност"¹⁵. Абсолютно вярно е, че свободното използване на имуществото за всяка законна стопанска дейност е право на всеки човек. Използването, като форма на упражняване на правото, зависи субекта на правото по негова преценка, то може да бъде с активно или пасивно поведение. Следователно, в съответствие с разрешителните норми на правото, всеки субект на правото има право да упражнява или да не упражнява тези права.

Предприемачеството е една от областите на човешката дейност, тъй като предприемаческата дейност е индивидуален и колективен набор от действия за организиране и осъществяване на предприемачество. Предпоставките за развитието на предприемачеството са пряко свързани с обективните икономически закони, които предопределят стоково-паричните отношения, икономическите закони на стабилното развитие на икономиката на страната, на региона¹⁶. Според автора, тази дефиниция е формулирана много кратко от гледна точка на науката за предприемачеството като институт на икономиката. Трябва да се отбележи, че концепцията за предприемаческа

¹⁵ Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 года (с изменениями и дополнениями на 21 мая 2007 года) // pavlodar.com

¹⁶ Мороз С.П. Предпринимательское право Республики Казахстан: курс лекций. - Алматы: КОУ, 2008. -308 с

дейност е родов обект на регулиране на икономиката, както и на икономическото право и непосредствен обект на предприемаческото право.

Предприемачеството е инициативна дейност на граждани и юридически лица, независимо от формата на собственост, насочена към печалба чрез задоволяване на търсенето на стоки (работни места, услуги), основана на правото на частната собственост (частно предприемачество) или на правото на икономическо управление или оперативно управление на държавно предприятие (публично предприятие). Предприемаческата дейност се извършва от името, на риск и под имуществената отговорност на предприемача¹⁷. Тук законодателната дефиниция като норма е формулирана от гледна точка на гражданското, стопанското и търговското право. Всяка дейност е разрешена, регламентирана и като правен факт се оценява от съответните клонове на правото.

Предприемачеството е неразделен атрибут на пазарната икономика, независим субект на икономическите отношения. Днес мнозина започнаха да разбират, че именно предприемачеството движи развитието на производството, пазара и следователно обществото като цяло. Страната процъфтява благодарение на предприемачите, а предприемачите благодарение на подкрепата на държавата.

Днес предприемачеството представлява основното ядро на икономиката на Казахстан. Разбира се, конкретно съществуват огромен брой трудности, но държавата прави всичко възможно да подпомогне развитието на бизнеса в страната. По този начин в републиката непрекъснато се работи за облекчаване на данъчната тежест, предоставят се различни данъчни облекчения, улеснява се процесът на издаване на разрешителни и други документи. Малкият и средният бизнес днес са основата на стабилната икономика. Предприемачеството в днешен Казахстан, въпреки че изпитва значителни трудности, вече е свършен факт. То е защитено от закона и ще се развива. Въпреки че е в зародиш, няма съмнение, че днес бизнесът ще бъде водещата сфера на общественото производство. Интересът към бизнеса е естествен и оправдан. Пред очите ни се създава нова икономическа основа на обществото, появяват се нови хора, които се стремят да правят собствен бизнес и да поемат инициативата за свободна трудова дейност. Това е пряко улеснено от първоначалния процес на демократизация на обществото и икономическата дейност. Но трябва специално да се отбележи, че делът на малкия и средния бизнес в БВП по същество и реално все още не е достигнал 40%. Тази теза е доказана с документа от политически и правен характер "За одобряване на концепцията за развитие на малкия и средния бизнес в Република Казахстан до 2030 г. в постановлението на правителството на Република Казахстан от 27 април 2022 г. № 250. Документът съдържа официална информация, че "делът на МСП в БВП през 2020 г. според статистическите данни е 32,8 %".

¹⁷ Кодекс Републики Казахстан от 27 декември 1994 г. «Гражданский кодекс Республики Казахстан (Общая часть)» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 25 марта 2011 года //pavlodar.com.

По този начин изследването на проблемите на защитата на правата на предприемачите и прякото идентифициране на регулаторните несъответствия допринася за установяването на правен ред в подкрепа на предприемаческата дейност в Република Казахстан. Това е важна стъпка към правовата държава.

Параграф 2.4 "Защита на свободите и правата на стопанските субекти в Република Казахстан: анализ и оценка на националните доклади"

Въпреки доста високите темпове на развитие на предприемачеството през последните години, има редица проблеми, които възпрепятстват качествения растеж на икономиката. Към тези проблеми се отнасят:

1) несъвършенството на законодателната база (законодателството за частното предприемачество съдържа остарели норми; няма ясни норми по редица въпроси за развитието на МСП, което води до увеличаване на административните бариери и двойно тълкуване на нормите на действащото законодателство);

2) липсата на критерий за определяне на основните стопански субекти (критериите за класифициране на стопански субекти като малки и средни предприятия не съответстват на световната практика);

3) административни бариери;

4) ниска конкурентоспособност на продукцията и т. н.

Трябва да се отбележи, че "към слабите страни на съществуващата днес система на държавно управление и взаимодействие в Република Казахстан се отнася институционалният интерес на отделни органи на властта в разширяването на техните сфери на регулиране и контрол. Това налага да се балансира и координира системата на публичната администрация.

В Концепцията за държавно регулиране на предприемаческата дейност до 2020 г. открито е отбелязано, че към слабостите на съществуващата днес система на държавно управление и взаимодействие в Република Казахстан се отнасят липсата на ефективни методи за наблюдение на ефективността на отделните държавни органи, прилагането на изискванията на законодателните актове по отношение на съотношението между постигането на заявените цели и свързаните с тях разходи, практиката за провеждане на независими изследвания по проблемите на публичната администрация и регулиране, както и прилагането на държавните политики и тяхната ефективност; липсата на редовна открита отчетност на отделните органи пред по-висшите органи въз основа на резултатите от тяхната дейност. Тези слабости са посочени като факти от практическо естество. В страната съществува нагласа към пазарна икономика, включително към бизнеса, особено предприемачеството. Това е конкретно резултат от психическо естество. Тъй като отделна част от населението физически се намира в пространството на пазарната икономика, но психически все още се движи в концепцията на миналото.

Специално трябва да се отбележи, че според закона на Република Казахстан "За арбитража" от 8 април 2016 г., № 488-V Арбитражният съд на

Република Казахстан все още е на етап на институционално развитие на своята дейност. В същото време на Арбитражния съд на Република Казахстан все още му предстои да премине етап на адаптация.

Въз основа на гореизложеното може конкретно да се заключи, че процесуалните гаранции за упражняване на субективните права на страните в арбитража включват система от принципи на подробно арбитражно производство, отразяващи спецификата на правния характер на арбитражното производство; регулаторни и правни средства, изразени в националните закони, особено в арбитражното споразумение на страните, регламентите на постоянно действащите арбитражни съдилища, които позволяват точно определяне на границите на изпълнение и установяване на основанията за арбитражната форма, начина и процедурата за прехвърляне на спора. В същото време правя предложение с препоръчителен и практически характер, за това, че в системата от органи на арбитражния съд е необходимо да се формира структурно звено от местен, особено от регионален характер.

Глава 3 "НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА КОНСТИТУЦИОННОПРАВЕН СТАТУС И СВОБОДА НА СТОПАНСКИТЕ СУБЕКТИ" Конституционноправните аспекти на усъвършенстването на националното законодателство на Република Казахстан за осигуряване на права и свободи на стопанските субекти са разгледани в сравнителен план чрез правен анализ на националното законодателство на Република Казахстан и националните законодателства на чужди държави. Състои от 3 параграфа.

Параграф 3.1. "Конституционноправно ограничаване на свободата на предприемаческата дейност"

Принципът на предприемаческата дейност е залегнал в чл. 26 от Конституцията на Република Казахстан, според който "всеки има право на предприемаческа дейност, може свободно да използва имуществото си за всяка законна предприемаческа дейност". Тези правила са залегнали и в Гражданския кодекс на Република Казахстан и други законодателни актове. Определяйки значението на този принцип, предприемачът може да започне и да извършва бизнес във всяка област на икономиката и под всякаква форма, предвидена от закона, като използва всякакъв вид собственост (която не е изтеглена от обращение) и на други основания. Този принцип се определя както от общия брой, така и от консолидирането на общата правосубектност на индивидуалните предприемачи в повечето частни търговски организации.

Независимо от това, тази свобода, основана на неограничено право, може да бъде ограничена в интерес на обществото до степента, необходима за гарантиране на основите на конституционния ред, правата и законните интереси на другите, опазването и защитата на здравето, морала и сигурността на държавата. Свободата на предприемаческата дейност се ограничава чрез по-широкото прилагане в практиката на лицензиране на

определени видове предприемаческа дейност¹⁸. Въпросът за лицензирането се урежда от Закона "За разрешенията и уведомленията" от 16 май 2014 г. № 202-V. Член 28 определя някои области, в които директно, определени видове дейности или действия (операции), подлежат на лицензиране.

В националната теория на конституционното право конституционните основи на ограничаването на свободата на предприемаческа дейност досега са един от научните проблеми, които не са проучени и преосмислени от науката. Както теорията на правото по съветско време, така и категорията на правните ограничения е малко проучена. Някои от тези въпроси бяха повдигнати от С.А. Зинченко, В. П. Камишански, О. Н. Олейников, П. Грибанов и др. Ето защо, преди да се разгледа въпроса за ограничаване на свободата на предприемачество, е необходимо да се обърне пряко внимание на въпросите на общото правно ограничение.

В член 5 от Предприемаческия кодекс на Република Казахстан от 29 октомври 2015 г. се посочва свободата на предприемачеството. Свободата на стопанска дейност се дефинира като "всеки има право на свобода на предприемаческа дейност, свободно използване на имуществото си за всяка законна стопанска дейност. Субектите на предприемачеството имат право да извършват всякакъв вид предприемаческа дейност, която не е забранена от законите на Република Казахстан"¹⁹.

За сравнение, ако проучим Конституцията на Република Украйна, то член 42 от Конституцията на Република Украйна гласи: "Всеки има право на предприемаческа дейност, която не е забранена от закона. Предприемаческата дейност за депутатите, длъжностните лица и служителите в държавни органи и органи на местното самоуправление е ограничена от закона. Държавата гарантира защита на конкуренцията в предприемаческата дейност. Не се допуска злоупотреба с монополно положение на пазара, неправомерно ограничаване на конкуренцията и нелоялна конкуренция. Видовете и границите на монопола се определят от закона. Държавата защитава правата на потребителите, контролира качеството и безопасността на продуктите и всички видове услуги и дейности, насърчава дейността на обществените организации на потребителите".

В зависимост от правната свобода на предприемачите се установяват стандарти за поведение, като се използва набор от правни норми, залегнали в Конституцията на украинската държава, в законодателни, регулаторни правни актове.

Конституционната разпоредба за законността на предприемачеството в Украйна, от една страна, защитава икономическите субекти от гледна точка на задължителното спазване на техните законни права и интереси, а от друга страна, в случай на нарушаване на правата на потребителите, антимонополното, данъчното и екологичното законодателство, към тях се

¹⁸ А.С.Кыздарбекова., Асетова Б. Г. "Предпринимательское право" А., 2011.

¹⁹ Предпринимательский Кодекс РК 29.10.2015г.

прилагат принудителни административни мерки. Съдържанието на конкретната конституционна разпоредба на законността на предприемачеството предполага ясно, както и последователно упражняване на правомощията на централната и местните власти по отношение на тях.

Урежда правните отношения, възникващи в областта на прилагането на конституционното право на стопанска дейност и създаването на система от държавни конституционни и правни гаранции за подкрепа и насърчаване на предприемаческата дейност. Предприемачът работи, като му е гарантирана държавна защита на правата на собственост, равенство на предприемаческите права и свободи, свободна и законна конкуренция.

В Украйна, в допълнение към Конституцията, от няколко години е в сила "Търговски кодекс на Украйна" от 16 януари 2003 г. № 436-IV (с изменения и допълнения към 01. 08. 2022 г.). Преди това действаше законът на Украйна от 7 февруари 1991 г. № 698-XII "За предприемачеството", който загуби сила след влизането в законна сила на търговския кодекс на Украйна. Група автори от тази страна предлагат разработване на Кодекс за предприемачеството в Украйна", което ще бъде добра предпоставка за стабилизирането на украинската икономика. Авторът също споделя тази идея за приемане на предприемачески кодекс, който може да бъде формиран върху правната основа на действащия търговски кодекс.

Правното ограничаване на свободата на предприемаческата дейност се извършва с цел спазване на демократичните изисквания, свързани с гарантирането на конституционния ред, правата и свободите на човека, чрез методите за временна забрана на свободата на предприемачеството в областта на икономическата дейност на физическо и юридическо лице и в други форми.

Параграф 3.2. "Национално законодателство на Република Казахстан за осигуряване на конституционноправен статус и свободи на стопанските субекти и националното законодателство на чужди държави: сравнителен правен анализ"

Защитата на правата на стопанските субекти е пряко свързана с развитието на предприемачеството в страната. Много мерки и програми за развитие на малките и средни предприятия в Република Казахстан са специално разработени въз основа на опита на конкретни развити страни в областта на предприемачеството.

Правата на предприемачите в Република Казахстан са защитени от закона - Кодекса за предприемачество на Република Казахстан от 29 октомври 2015 г. Член 12 от него е уредена способността на стопанските субекти самостоятелно да защитават своите права и законни интереси като „имат право да не позволяват проверка на длъжностни лица в случаи на неспазване от страна на длъжностните лица на органите за държавен контрол и надзор на изискванията за проверка, установени от предприемаческия кодекс на Република Казахстан. За да защитят своите права и законни интереси в хода на държавния контрол и надзор, действащите стопански

субекти имат право да привличат трети лица в проверката". В член 26 от същия кодекс са посочени субектите на частното предприемачество, които могат да извършват всякакъв вид предприемаческа дейност, да имат свободен достъп до пазарите на стоки, дейности и услуги, освен ако законите на Република Казахстан не предвиждат друго; да извършват предприемаческа дейност с помощта на наеман труд в съответствие със законодателството на Република Казахстан; самостоятелно да упражняват контрол на качеството на стоките, дейностите и услугите; б) да извършват външноикономическа дейност в рамките на своята правоспособност; да създават сдружения на стопански субекти и да участват в тях; да участват в работата на експертните съвети чрез акредитирани асоциации на частни стопански субекти, Националната камара на предприемачите на Република Казахстан; да се обръщат към правоприлагащите органи и други държавни органи по въпросите за привличане под съдебна отговорност на лица, които са нарушили правата и (или) са възпрепятствали осъществяването на законните интереси на стопанските субекти; да се обърнат към съда, арбитража, комисаря за защита на правата на предприемачите в Казахстан и други органи за защита на техните права и законни интереси и др.

Специално за Република България, в нейната „Национална стратегия за малките и средните предприятия за 2021-2027 г.“ се отразява целта на регулирането на работата на предприемачите и подобряването на бизнес средата. Сред тях са посочени подобряването на регулаторната рамка за МСП чрез намаляване на административната тежест и опростяване на административните процедури; намаляване на административната тежест при участието на МСП в обществени поръчки. Българските МСП да разполагат с лесни за следване процедури по откриване на предприятие, прекратяване на дейността на предприятие, както и да срещат разбиране и подкрепа от обществото при предоставяне на втори шанс за предприемачите²⁰. От целите и задачите на стратегията става ясно, че правителството на България е стратегически решено да подобри и ефективно да развива системата на взаимодействие между стопанските субекти без което търговията, услугите, наемането без клиенти (потребители) не могат да бъдат осъществявани. Може да се каже, че стопанският субект има интерес да ориентира своите клиенти.

В тази връзка е необходимо да бъде отбелязан член 14 от Закона на Република България "Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика" от 02.05.2019 г. В член 14 от него се предвиждат следните видове подкрепа с цел насърчаване на предприемачеството от държавата:

1. Предоставя методическа помощ при търсенето на специализирано финансиране за дейността им;
2. Провежда национални обучителни програми за развитие на управленския им капацитет;

²⁰ "Национална стратегия за малките и средните предприятия" на Република България за 2021-2027 г

3. Създава, регистрира и поддържа отличителна сертификационна марка за социалните предприятия и техните стоки или услуги, като я предоставя за безвъзмездно ползване от социалните предприятия, вписани в регистъра на социалните предприятия;

4. Предлага създаване на обективни индикатори за статистическа отчетност на социалната и солидарна икономика към Националния статистически институт, извършва анализи и предлага промени или нови мерки за насърчаване²¹. Българският изследовател В. К. Терзиев пише, че "въпреки предприетите стъпки, на национално ниво политиката за развитие на социалната икономика и социалните предприятия остава встрани от общите усилия за постигане на целите, заложи в Националната стратегия за реформи". Правилно този автор подчертава необходимостта от национална концепция за социална икономика като стратегически документ с перспективна визия за бъдещите промени в регулаторната система и практиките на държавните органи, както и визия за интегрирането на секторните политики. Това ще допринесе за създаването на благоприятна правна и финансова среда за развитието на социалните предприятия и има потенциал да повлияе на развитието на икономиката на страната.

Параграф 3.3 "Конституционноправни аспекти на подобряването на националното законодателство на Република Казахстан за осигуряване на конституционноправен статус, права и свободи на стопанските субекти".

Държавното регулиране на предприемаческата дейност в Република Казахстан се осъществява чрез следните основни форми:

1) икономическа (главно - данъчното регулиране, митническото регулиране и валутното регулиране);

2) организационна (счетоводството на стопански субекти, лицензирането, техническото регулиране, защитата на правата на потребителите и др.);

3) правна (приемане на нормативни актове, регулиращи предприемаческата дейност).

Целта на държавното регулиране е да осигури реализирането и защитата на обществените интереси, такива като отбраната и сигурността на държавата, защитата на правата и свободите на човека и гражданина, опазването на околната среда. Без държавна намеса в икономиката е невъзможно да се осигурят гаранции за правата и свободите на човека и гражданина, залегнали в Конституцията на Република Казахстан.

Конституционноправната отговорност има независим обект на защита - конституционните правоотношения и самостоятелните начини за възстановяване на конституционния правен ред, които нормите на наказателното, административното и други сфери на правото не могат да

²¹ Закон на Република България "Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика" от 02.05.2019 година

заменят. Целта на конституционноправната отговорност е да се защитят конституционноправните отношения в цялото им разнообразие. Конституционноправната отговорност има свои собствени цели, които служат за осигуряване на върховенството и прякото действие на Конституцията, за защита на конституционната система, за защита на правата и свободите на човека и гражданина и за осигуряване на законност в публичната сфера. Някои учени предпочитат да наричат тази юридическа отговорност не конституционноправна, а конституционна. Терминът "конституционноправна отговорност" изглежда по-адекватен. Конституцията не е единственият източник на конституционно право, мерките на тази отговорност присъстват не само в Конституцията, но и в текущото конституционно законодателство, което я придружава.

Предприемаческите отношения трябва да се разглеждат като доброволни, регулирани от правните норми в областта на предприемачеството и обществените отношения, които са под закрилата на държавата. Тези норми възникват между субектите, когато субектите на предприемаческото право влизат в правоотношения, както и когато държавните органи влияят върху сферата на предприемачеството.

В зависимост от възникването на конкретни бизнес отношения същите могат да бъдат разделени на две групи. Това са правоотношения на външната и вътрешната среда на стопанските субекти.

Външните правни отношения на стопанските субекти включват връзката на предприятието с потребителите, други стопански субекти, доставчици, посреднически компании, както и държавни агенции. Вътрешните правоотношения на стопанските субекти включват организационни правоотношения, по-специално те са свързани с организацията и управлението на предприемаческата дейност на стопанския субект.

Тези правни отношения се характеризират с методите си на регулиране и се различават по естеството на нормативните правни актове, които ги регулират. Правната уредба на външните отношения на предприятието е регламентирана с нормативни правни актове, директно приети от компетентните органи на държавната власт. Регулаторните нормативни правни документи на вътрешните правни отношения на предприятието включват устава, разпоредбите за маркетинговите дейности и други звена, участващи в маркетинговите дейности в предприятието, корпоративните стандарти, длъжностните характеристики, заповедите на висшето ръководство, насочени към регулиране на предприемаческата дейност и др.

Икономическото развитие на САЩ доведе до развитието на бизнеса от края на XVIII век. Освен това те изискват надлежна правна регистрация и регулация във всички сфери на икономическата дейност и в областта на търговските операции на стопанските субекти. В същото време в правната система на САЩ възникват и се развиват различни организационни форми в областта на бизнеса, които в момента се наричат корпорации. С течение на времето малките търговски центрове се превърнаха в големи

транснационални корпорации. Общите показатели на техният оборот са трудни за оценка. В тази връзка американските власти започнаха да обръщат специално внимание на установяването на подходящ контрол от страна на държавата върху тяхното поведение.

Въпреки че Съединените щати постигнаха успех през 1776 г., Англия не загуби икономическата си независимост, тъй като имаше локализация в Англия на много от големите корпорации, които се развиха по това време.

Много институции, свързани с предприемачеството в Съединените щати, са заимствани от английското общо право (common law), така че по време на формирането на правната система в САЩ е съществувала постоянна връзка с английското право. Първият осезаем тласък в развитието на институцията за наказателна отговорност на корпорациите е използването от английските съдилища през 40-те години на XIX век на наказателни санкции по отношение на корпорациите, извършили престъпления с пряка отговорност (strict liability offenses)²².

Това е била отделна институция на англосаксонската правна система, която все още се е развивала при появата на големи индустриални предприятия. Тя позволява на съдилищата да не доказват състава на престъплението, а да задължат пострадалата страна да бъде обезщетена изцяло или частично.

В момента, съгласно американското законодателство, корпорацията, заедно със своите субекти (служители), носят единолична наказателна отговорност. Една корпорация може да бъде държана отговорна за факта, че корпоративният надзорен орган не е разкрил и предотвратил престъпление, дори ако партньорите действат само в собствените си интереси, при извършване на престъплението.

В заключение е необходимо да се отбележи, че не е възможно да се заеме концепцията за наказателна отговорност на САЩ в нейната "чиста" форма за казахстанското наказателно право поради фундаменталната разлика в правните системи. Въпреки това, отделни елементи и правни конструкции могат да бъдат приложени при формирането на концепцията за наказателна отговорност на юридическите лица в Казахстан.

Авторът изразява предложение, че в Наказателния кодекс на Република Казахстан вече е възможно ясно и конкретно да се определи съвкупността от престъпления за прякото извършване на които, наред с виновните физически лица, е необходимо да се включат и юридически лица. В същото време, в двусмисления въпрос за вината на юридическо лице, човек може да се ръководи от опита на американското законодателство и да приравни вината на съответното физическо лице при наличието на описаните по-горе условия за вината на юридическо лице.

²² *Pop A. Criminal liability of corporations – comparative jurisprudence / ed. by Professor Adam Candeub. – Michigan State University College of Law, 2006. – 59 p.*

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Естеството на предприемаческата дейност като изследователски обект на конституционноправно регулиране може да се опише с окончателен научен извод, като вид дейност, която се характеризира с набор от области (търговия, предоставяне на услуги, наем и др.), които имат пряко отражение в нормите на Конституцията и са доразвити в някои отрасли на правото (гражданско, договорно, предприемаческо, търговско, имуществено, наемно право, особено в процесуалните права, правото на външноикономическа дейност и др.). Особеността на съвременната предприемаческа дейност като научен обект на конституционноправно регулиране се състои в това, че е специален вид дейност с комплексен характер.

Конституционноправните основи на правната уредба в областта на предприемаческата дейност са пряко залегнали в няколко норми на Конституцията на Република Казахстан като основни принципи на конституционното право. Още в чл. 1, ал. 1 се утвърждава принципа за изграждане на правова държава, а в ал. 2 принципа на свободата на предприемаческата дейност. Признати и утвърдени като най-високи ценности на Република Казахстан са човекът, неговият живот, права и свободи. Икономическо развитие в полза на целия народ, принципът на свободното използване на собствеността за всяка законна стопанска дейност залегнало в алинея 1 на член 26. Нормата на тази алинея урежда монополната дейност и тя е законово ограничена. Забранена е нелоялната конкуренция. Тези принципи са доразвити в Предприемаческия кодекс на Република Казахстан.

Свободата на предприемаческата дейност като конституционноправен принцип се характеризира като основополагащо начало за всички норми на законодателството в областта на предприемаческата дейност. Този принцип е конституционен по своята правна същност и междуотраслов по своята реализация като юридически факт. Това означава, че можем да кажем, че принципът на свободата на предприемачеството е общ правен (тук като конституционен принцип) и междусекторен (този принцип е залегнал в някои сфери на правото) принцип на правото.

Сега конституционноправната основа на защитата на гражданските права на предприемачите и регулирането на предприемаческата дейност като правен факт е:

първо, набор от правни норми, които са залегнали в Конституцията на Република Казахстан;

като второ, набор от правни норми, които са залегнали в законодателството (Гражданския кодекс, Предприемаческия кодекс, Наказателния кодекс, Административнопроцесуалния кодекс, Кодекса "За административните нарушения" и др.), регулиращи правоотношенията в областта на предприемаческата дейност.

Конституционноправната основа за защита на правата на собственост на предприемачите в Република Казахстан на настоящия етап е в стадий на временно изчакване. Според автора, дейността на Конституционния съд на Република Казахстан все още се очаква да даде разрешения на проблеми, свързани с извършването на криминални престъпления (например силово заграбване, изземване на имущество на предприемачи).

Защитата на правото на собственост на предприемачите предполага няколко нерешени въпроса в областта на предприемаческата дейност. Това са въпроси, свързани с:

1. Подобряване на законодателството на Република Казахстан в областта на имущественото застраховане и предприемаческия риск.
2. Защитата на интелектуалната собственост в Република Казахстан.
3. Спецификата относно дела в уставния капитал в дружествата с ограничена отговорност като имущество.
4. Прилагането на правата на собственост на дете в Република Казахстан.
5. Прилагането на нормите за наем.

Особеностите на правната защита на имуществените права на стопанските субекти се проявяват чрез дейността на бизнес омбудсманите и Националната камара на предприемачите на Република Казахстан. Особено трябва да се отбележи, че е в сила законът на Република Казахстан „За комисаря по правата на човека в Република Казахстан“ от 29 декември 2021 г. № 90-VII. От друга страна, се очаква приемането на конституционния закон "Правен статут и организация на дейността на комисаря по правата на човека". На свой ред този конституционен закон, по мнение на автора, ще допринесе допълнително за приемането на закона "Правен статут и организация на дейността на бизнес омбудсмана".

Понастоящем конституционноправното ограничение на свободата на предприемаческата дейност е ясен специфичен проблем от правно естество.

На първо място, въпреки че има конституционноправно ограничение на свободата на стопанската дейност на някои основания (защита на конституционната система, обществената безопасност и т.н.), има и забележки във връзка с обхвата на законовите ограничения.

На второ място, има норма в Конституцията (алинея 3 от член 39), че "не се допуска под каквато и да е форма ограничаване на правата и свободите на гражданите по политически причини. В никакъв случай не подлежат на ограничаване правата и свободите, предвидени в членове 11, 13 - 15, алинея 1 от член 16, Член 17, член 19, член 22, алинея 2 от член 26 от Конституцията". Следователно тези въпроси от правен характер трябва да бъдат решени.

Проблемните аспекти на защитата на правата на предприемачите съгласно законодателството на Република Казахстан са неотложен и практически проблем. Тъй като де юре има законодателство за защита на правата на предприемачите, но де факто съществуват проблеми с пълното му законово прилагане и изкуствените, незаконни бариери от страна на някои

кланови групи. В съдебната система също се открояват проблеми с човешкия фактор. Наличието на корупция в съдебната система не позволява напълно да се реализира положителният имидж на тази система.

Трябва да се подчертае, че конституционноправните задължения и отговорности на субектите, упражняващи предприемаческата дейност, са основни въпроси на конституционното право. В нормите на основния закон и законодателството в областта на предприемаческата дейност непременно следва да са фиксирани съществените обвързващи, забраняващи, ограничаващи и разрешаващи норми. Повечето стопански субекти имат ниско ниво на социална отговорност и лоялна конкуренция. Това означава, че в настоящия момент не се изпълняват доброволно, дори не се спазват други социални норми като например норми на етика, морал и т.н. Следователно е необходимо да се проведе информационно-разяснителна работа сред всички стопански субекти. По време на пандемията някои бизнес субекти проявиха по-открито недобросъвестни действия.

От горното, може да се направи извод, че балансът на интересите на потребителите, стопанските субекти и държавата не е напълно спазен. Подобряването на тази ситуация зависи от почтеността и правната култура на стопанските субекти, от прякото и ефективно държавно и правно регулиране от страна на държавата, както и от бдителността и възискателността на потребителите.

IV. ПО-ВАЖНИ НАУЧНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основните изводи, препоръчани в дисертационния труд, включват:

1. Предприемаческата дейност е специален вид икономическа дейност на стопанските субекти (физически и юридически лица, както и държавни предприятия), която се осъществява чрез обмен на стоки и пари, предоставяне на услуги, отдаване под наем и получаване на наем между предприемачи и потребители, с цел да се реализира печалба за предприемачите и да се отговори на търсенето на потребителите.

2. Свободата на предприемаческата дейност е принцип от общ правен характер, който характеризира същността и правната природа като конституционноправен принцип, а от друга страна, пряко изпълняващ няколко функции (регулаторна, интегративна и др.) за правно регулиране в областта на предприемаческата дейност.

3. Конституционноправната рамка за защита, осигуряване и правно регулиране на правата и свободите на стопанските субекти се осъществява с помощта на набор от методи, начини, както и формули от правната уредба. Направен е извод, че конституционноправният принцип "свобода на предприемаческата дейност" регулира, защитава и също така директно се осигурява като принцип в основните сфери на правото и законодателната система в областта на предприемаческата дейност чрез консолидиране на

специални правни норми ("Забрана на определени категории лица да се занимават с предприемаческа дейност"; "Ограничения, специално свързани с изпълнението на официални функции или пребиваване на служба или осъществяване на служебна дейност").

4. Проведеният научен и практически анализ на въпросите на конституционноправната основа за защита на правата на собственост на предприемачите конкретно доказва, че Конституцията на Република Казахстан установява норми, които позволяват отделна правна защита. Отбелязано е, че в страната е имало данни за незаконни действия на някои лица с признаци на заграбване на собствеността. Това означава, че съществуват проблеми във взаимодействието между държавната власт и съдебната система при използването на системата от проверки и баланси. Конституционният съд, наскоро одобрен в Конституцията на Република Казахстан, дава надежда, че в бъдеще ще има независима от властите съдебна система и справедлива конституционноправна защита на правата на собственост на предприемачите.

5. Правното ограничаване на свободата на предприемачеството се извършва с цел съобразяване с демократичните изисквания, свързани с осигуряването на конституционния ред, правата и свободите на човека, чрез методи за временна забрана на свободите на предприемачеството в областта на икономическата дейност на физическите и юридическите лица.

6. Проблемните аспекти на защитата на правата на предприемачите, съгласно законодателството на Република Казахстан, могат да бъдат разделени на три групи. Първата група аспекти на защитата на правата на предприемачите от общ характер са залегнали в Конституцията на Република Казахстан. Втората група са правните аспекти на защитата на правата на предприемачите от основно естество. Тези аспекти са отразени в нормите на процесуалните кодекси. Третата група, специални аспекти на защитата на правата на предприемачите, се имат предвид специалните организации, които от своя страна защитават правата на човека, включително се занимават защитата на правата на предприемачите.

7. Балансът на интересите на потребителите, стопанските субекти и държавата не е напълно спасен и това зависи от почтеността и правната култура на стопанските субекти, от прякото и ефективно държавно и правно регулиране, както и от бдителността и взискателността на потребителите.

У.ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Илиясова И.С. «Особенности защиты конституционных прав субъектов свободы предпринимательской деятельности» изд. кн. 40 Право и общество, серия "Юридически науки и обществена сигурност", XX Лятна научна сесия на Юридическия факултет. Катедра "Правни науки" - 25-26 юни 2021 г., ВСУ "Черноризец Храбър", ISSN 1313-723, стр. 259-263

2. Илиясова И.С. «Характер и особенности предпринимательской деятельности как объекта конституционного правового регулирования» Национална научна конференция на тема: "Правото и бизнестът в съвременното общество", ИУ Варна, изд. „Наука и икономика“ 2021, сборник с доклади от 4-та национална научна конференция 22.10.2021 г., ISSN 2603-5073, стр. 308-312.

3. Илиясова И.С. «Проблемные аспекты защиты прав предпринимателей по законодательству РК» Научная конференция "Право как искусство добра и справедливости" - Варна, 1-3 июля 2022 года, изд. ВСУ, ISSN 1313-7263, <https://ejournal.vfu.bg>, стр. 263-276

4. Илиясова И.С. «Вопросы государственной поддержки и совершенствования в развитии предпринимательства в Республике Казахстан»// Международная научно-практическая конференция «Новый этап модернизации образования: настоящее и будущее»Тараз 26-27 ноябрь, 2020г., ISBN978-601-7440-30-5,стр.139. Издание «ТИГУ»2020

5. Илиясова И.С. «Конституциялық құқықтық реттеу объектісі ретіндегі кәсіпкерлік қызметтің сипаты мен ерекшеліктері» Международная научно-практическая конференция «Проблемы и тенденции повышения качества высшего образования» Казахстан, Тараз 21-22 апрель, 2022, Издание «Международный Таразский инновационный институт», 2022г., ISBN 978-601-7320-81-03, стр.153-158.

6. Илиясова И.С., «История и развития предпринимательства в Республике Казахстан» Международная научно-практическая конференция «Проблемы и тенденции повышения качества высшего образования» Казахстан, Тараз 21-22 апрель, 2022, Издание «Международный Таразский инновационный институт», 2022 г., ISBN 978-601-7320-81-03, стр.149-153.